

Zpráva o kaluži

recenzia knihy Ruda Slobodu Rozum

Přes přátelská upozornění v tajné literární veřejnosti, jen ne v kritice, která neexistuje, se člověk dovídá, že vyšla zajímavá kniha slovenského autora, že vyšla v normálním nakladatelství a že se už nedostane koupit a že si ji člověk musí půjčit. Přečetl jsem si vypůjčenou knihu Rudolfa Slobody „Rozum“, abych zjistil, zda je skutečně zajímavá, zda je zajímavá i pro mě a nejen tím, že prošla cenzurou.

Nu, soudím, že je to skutečně zajímavá kniha. Především proto, že obchází všechny umělé požadavky na literaturu a vytváří pravou lidskou skutečnost. V jejím středu stojí podivný hrdina, scénarista filmového studia na Kolibě. Tento podivný hrdina nic o sobě netají a s jakýmsi starým slovanským smutkem vypravuje o sobě a o svém lidském okolí samé všednosti, které se navrší po téměř čtyřech stech stránkách v kopec deprivačního materiálu o údělu myslícího člověka v této době. Na první pohled je vidět, že kniha je nevěšmá k autocenzurním signálům, které vysílá podvědomí každého píšícího člověka. Vypadá to, jako by knihu ani nenapsal spisovatel, ale někdo, kdo vůbec neví, jak to v literatuře chodí. Slobodův román působí na mnoha místech dokonce insitně, mimo jiné i zuřivě prostým jazykem, tolik se lišícím od jazyka knih, zatížených slovenskou tradicí lyrizované prózy.

Kniha se jmenuje „Rozum“ asi proto, že je skromným vzepřením se rozumu. Vzepřením se, ne vzbouřením. Rozum se u Slobody nebouří okázalým gestem a nespílá zblblému okolí, nemáchá se ani do věcí státu ani do stavu obecné morálky. Spíše jako by si řekl, že už kašle na žvásty, které slyší na poradách tvůrčí skupiny a při chlastu s kamarády, že život je asi někde jinde. A tak se život odehrává valnou většinou v nepohodlném domku v Devínské Nové Vsi. Místopis knihy je mimochodem tak přesný, že si podle ní může člověk zjistit, jak jezdí autobusy do Bratislavy, nebo najít na hřbitově místo, kde je pochován hrdinův otec. Román se odehrává v unavené duši a v chřipkou pronásledovaném těle. Uprostřed deprimující rodiny s neuctivě vykreslenou manželkou, která dostane sem-tam přes hubu, s dcerou, která už nechce s rodiči nic mít, s příbuznými, s hašteřivými sousedy atd. Základním úrazem lidských vztahů je lhostejnost. Téměř jediný pozitivní cit se probouzí v hrdinovi jen tehdy, když vzpomíná na svého zemřelého otce, na jeho vyprávění o bývalém životě, když se ještě chodilo pěšky z Lamača do Karlovej Vsi. S láskou jsou vykresleny domácí zvířata, kočky a psi, hlavně pes stížený epilepsií.

Z takové knihy může být čtenáři jistě i trochu zle. Jenže toto je kniha autorské výpovědi a necht' už je autor od hrdiny jak chce daleko, jeho výpověď je krajně nemilosrdná především k vypravěči; člověku není proto tak zle ani ze světa jako z pokleslé a unavené lidské existence, z bezradnosti a apatie, z pasivity hlavní postavy a její neschopnosti vymanit se z banalit a konvenčního zajetí. Celá bída je tedy důsledkem sebekritického rozumu, což se mi líbí mnohem víc, než kdyby byla důsledkem kritického rozumu, kterého jest nadbytek. Líbí se mi, jak autor drží vyprávěče při zemi a jak tento vyprávěč dovede o sobě říkat plno nepříjemností. Jeho

scénaristické zaměstnání je jen spřízumněné řemeslo, od něhož se jako bubliny odrážejí nabubřelé fráze posudkových komisí. Neumím si vysvětlit jinak než jako výsměch konečné scénaristické dílo hrdiny, které je zamontováno v plném znění do románu a které představuje nestvůrnou slátaninu, jakousi absurditu o lázeňském pobytu v Luhačovicích, do které jsou včleněny všechny nectnosti současného filmu. Pěkné je, že právě tuto slátaninu hrdina s uspokojením odevzdává svému zaměstnavateli a těší se, že bude mít zase na živobytí.

Stojí za to číst tuto knihu (je navíc i velmi zábavná v úpřimné autenticitě detailů a jakoby bezděčném humoru) a tiše se divit, jakými divokými pohyby se literatura jedné generace zbavuje svěrací kazajky ze současných literárních usnesení. I když na druhé straně... je to přece jen kniha jedné dimenze, rozlévá se od hrdiny v horizontálním směru, jako kruhy na blátivé louži, když uprostřed vznikne nějaký vzruch, když se prostě vzepře rozum, ubíjený každodenně falešnou, nepravou realitou. Nu, jistě je možné číst knihu i jinak, hlavně s přihlédnutím na pár extrovertních kritických ostnů. Já však mám pocit, že je nutno tuto pozoruhodnou knihu číst především jako zprávu o sociálně přesně určeném, slovenském zoufalství rozumu.

In:

Obsah, listopad 1982. Samizdat.

Obrys, roč. 3, č. 1, březen 1983, s. 20.